

Οικία Νικολάου (Λάκη Πύρζα)

Φλώρινα 1916 – 1918: Στο κέντρο διακρίνεται η οικία Λ. Πύρζα¹

Η διώροφη κατοικία του Νικολάου (Λάκη) Πύρζα, όπως είναι γνωστή, είναι κτισμένη δίπλα στο ποτάμι της Φλώρινας και αποτελεί μέρος ενός συνόλου ομοειδών κτηρίων σε σειρά, με ενδιαφέρον ανάπτυγμα όψεων και οπτική συνέχεια και συνοχή, το οποίο αντιπροσωπεύει και αναδεικνύει το παραδοσιακό αστικό τοπίο της Φλώρινας του μεσοπολέμου. Χτισμένο στις αρχές του 20^{ου} αιώνα (1902 ή 1910 – 1912, σύμφωνα με τον Δημήτριο Πύρζα, δισέγγονο του αδερφού του Μακεδονομάχου Λάκη Πύρζα, Θεόδωρο²), επρόκειτο αρχικά για ένα διώροφο, κυβόμορφο σπίτι. Το 1928, προστίθεται ένας μικρός όγκος επί της οδού Πύρζα και δημιουργούνται δύο ξεχωριστές οικίες, μία επί της Λεωφόρου Ελευθερίας και Ν. Πύρζα 1, ιδιοκτησίας Παπασταμάτη – Παπασταματοπούλου και αυτή με είσοδο από τη Ν. Πύρζα 3, ιδιοκτησία των κληρονόμων Θεόδωρου Πύρζα. Αρχικά, ο υπαίθριος χώρος αναπτυσσόταν στη συνέχεια της πρόσοψης. Με την εφαρμογή του νέου σχεδίου (1918-19), η αυλή καταργήθηκε και στη θέση της διανοίχθηκε η οδός Πύρζα³.

Πρόκειται για ένα εκλεκτικιστικό κτίριο, με ψευδοπαραστάδες που ξεκινούν από την πέτρινη βάση του κτιρίου και διατρέχουν την επίπεδη όψη στην πλευρά

¹ Φωτοθήκη Λέσχης Πολιτισμού Φλώρινας.

² Προφορική μαρτυρία του Δημητρίου Πύρζα (1-12-2015).

³ Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Υποδομών. Τμήμα ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. (24-9-2012). Αιτιολογική έκθεση για την έκδοση υπουργικής απόφασης. Χαρακτηρισμός ως διατηρητέων οκτώ (8) κτηρίων που βρίσκονται επί της Λ. Ελευθερίας και των οδών Νικολάου Πύρζα και Θράκης εντός του «ιστορικού τόπου» της Φλώρινας και καθορισμός ειδικών όρων και περιορισμός δόμησης αυτών. Θεσσαλονίκη: Υπουργείο Μακεδονίας και Θράκης. Ζαρκάδα Πιστιόλη Χρ. (2003). Η αρχιτεκτονική της Φλώρινας στην Περίοδο του Μεσοπολέμου. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ). Σχολή Πολυτεχνική. Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών (αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή), τ. II, 11 – 12.

του δρόμου, τονίζοντας τις ακμές του κτηρίου και συγκρατώντας, φαινομενικά, την κορνίζα του γείσου της στέγης. Λίγο ψηλότερα, διαμορφώνεται η πλίνθινη όψη της σοφίτας της στέγης με τριγωνική, αετωματική απόληξη. Ο μαρμάρινος εξώστης του ορόφου με το περίτεχνο κιγκλίδωμα εμφανίζεται έκκεντρα στην πρόσοψη, αναιρώντας την έννοια της συμμετρίας, ενώ τα διακοσμητικά πλαίσια των παραθύρων διαφοροποιούνται από επίπεδο σε επίπεδο. Εντυπωσιάζει η μνημειακότητα στη διαμόρφωση του αναγεννησιακού πλαισίου της κυρίας εισόδου του σπιτιού που οργανώνεται στην πλαϊνή όψη, η οποία έρχεται σε αντίθεση με την μικρή κλίμακα του κτηρίου⁴. Το κτίριο χαρακτηρίστηκε διατηρητέο το 2013⁵.

Αρχικός ιδιοκτήτης του κτιρίου ήταν ο Αναστάσιος Πύρζας, ο οποίος ήρθε στη Φλώρινα περίπου στα 1845, πιθανότατα από την Ήπειρο, με τη σύζυγό του Άννα. Απέκτησαν δύο παιδιά, τον Θεόδωρο και τον Νικόλαο (Λάκης), ο οποίος μαζί με τους Παύλο Κύρου και Χρήστο Κώττα ήταν από τους πρωτεργάτες του Μακεδονικού Αγώνα στην περιοχή⁶.

Ο Οπλαρχηγός Β΄ τάξης Λάκης Πύρζας γεννήθηκε το 1880 στη Φλώρινα. Τον Φεβρουάριο του 1904, μετέβη στην Αθήνα, όπου είχε την πρώτη του συνάντηση με τον Παύλο Μελά για το ζήτημα της Μακεδονίας. Ήταν ο υπαρχηγός του Μελά στις τρεις περιόδους του στη Μακεδονία και δίπλα του όταν ξεψυχούσε. Εκτελώντας την επιθυμία του, κατέβηκε μετά τον θάνατό του, στην Αθήνα για να παραδώσει τον σταυρό που φορούσε στη σύζυγό του και το όπλο του στον γιο του. Παραμένει στην Αθήνα έως το 1905, εργαζόμενος για το Μακεδονικό Κομιτάτο, και επιστρέφει στη Μακεδονία υπό τις διαταγές του Γ. Τσόντου (Βάρδας), χρησιμοποιώντας το ψευδώνυμο του Μελά, Μίκης Ζέζας. Μεταξύ τους, όμως, επήλθε ρήξη και αποχώρησε. Έφυγε από την Ελλάδα και εγκαταστάθηκε στην Αίγυπτο. Τελικά, επέστρεψε στη Φλώρινα το 1912, όπου και πέθανε το 1947⁷.

Σύμφωνα με μαρτυρία του Δημήτριου Πύρζα, στο υπόγειο της οικίας Θεόδωρου Πύρζα, κατά το καλοκαίρι – φθινόπωρο του 1912, έγιναν μυστικές

⁴ Ο.π.

⁵ ΦΕΚ 415/26-11-2013.

⁶ Προφορική μαρτυρία του Δημητρίου Πύρζα (1-12-2015).

⁷ Κολλιόπουλος, Ι. (επιστ. επιμ.). (2008). Πύρζας Νικόλαος (Λάκης). Στο Ι. Μιχαηλίδης & Κ. Παπανικολάου (επιμ.), *Το Μεγάλο Συναξάρι. Αφανείς γηγενείς μακεδονομάχοι 1903 - 1913*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press & Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, 179.

συναντήσεις Ελλήνων Φλωρινιωτών με σκοπό την απελευθέρωση της Φλώρινας, από την Οθωμανική αυτοκρατορία. Το βράδυ της 5^{ης} Νοεμβρίου 1912, συγκεντρώθηκε ένα μεγάλο ποσό από τους Έλληνες για τους Οθωμανούς άρχοντες της πόλης, οι οποίοι, στη συνέχεια, κάλεσαν τον Μητροπολίτη Πολύκαρπο για να του ανακοινώσουν την πρόθεσή τους να παραδώσουν τη Φλώρινα στον Ελληνικό Στρατό⁸.

Ο Δημήτριος Πύρζας, πρωτότοκος του Θεόδωρου, έκτισε, το 1928, στο οικόπεδο ένα μικρό κατάστημα με πρόσοψη επί της οδού Ν. Πύρζα, το οποίο ήταν και το πρώτο ποδηλατάδικο της πόλης, γνωστό ως *το μαγαζί του Μήτε*, το οποίο και έκλεισε με το θάνατό του το 1946⁹.

Βιβλιογραφία

Φωτοθήκη Λέσχης Πολιτισμού Φλώρινας.

Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Υποδομών. Τμήμα ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. (24-9-2012).

Αιτιολογική έκθεση για την έκδοση υπουργικής απόφασης. Χαρακτηρισμός ως διατηρητέων οκτώ (8) κτηρίων που βρίσκονται επί της Λ. Ελευθερίας και των οδών Νικολάου Πύρζα και Θράκης εντός του «ιστορικού τόπου» της Φλώρινας και καθορισμός ειδικών όρων και περιορισμός δόμησης αυτών. Θεσσαλονίκη: Υπουργείο Μακεδονίας και Θράκης.

Ζαρκάδα Πιστιόλη Χρ. (2003). *Η αρχιτεκτονική της Φλώρινας στην Περίοδο του Μεσοπολέμου*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ). Σχολή Πολυτεχνική. Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών (αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή).

Κολλιόπουλος, Ι. (επιστ. επιμ.). (2008). Πύρζας Νικόλαος (Λάκης). Στο Ι. Μιχαηλίδης & Κ. Παπανικολάου (επιμ.), *Το Μεγάλο Συναξάρι. Αφανείς γηγενείς μακεδονομάχοι 1903 – 1913*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press & Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών.

ΦΕΚ 415/26-11-2013.

Προφορική μαρτυρία του Δημητρίου Πύρζα (1-12-2015).

⁸ Προφορική μαρτυρία του Δημητρίου Πύρζα (1-12-2015). Δεν μπόρεσα να βρω τεκμηρίωση....

⁹ Ο.π.